

Глушко О.І.
olko@ua.fm

КОНГРУЕНТНІСТЬ, МУДРІСТЬ ТА САМОРЕГУЛЯЦІЯ У РОБОТІ ПЕДАГОГА ЯК ТРИ ВЕКТОРИ ПРОФЕСІЙНОГО РЕФЛЕКСУВАННЯ ТА САМОВДОСКОНАЛЕННЯ

Дніпропетровський національний університет ім. О.Гончара

Дослідники з питань професійних здібностей педагогів виділяють велику кількість «особливо важливих» якостей та рис, перелік яких досить часто тяжіє до «ідеально-нереалістичного». А тому сторонньому спостерігачеві іноді може здатись, що гарний педагог за своїми характеристиками десь ближче до бога, аніж до простої смертної людини. Більше того, в реальних умовах сьогодення педагог не тільки мусить відповідати усім тим критеріям та нормам, а ще й мати достатньо сил та терпіння, аби заповнювати нескінченну документацію та виконувати усе нові й нові «соціально-важливі» доручення. В результаті, професійне рефлексування та самовдосконалення може здатись чимось другорядним, проте не за критерієм значущості, а за критерієм можливості виділення необхідного часу та сил.

Саме тому, аналізуючи психологічні дослідження найбільш важливих педагогічних якостей та співставляючи їх з власним досвідом, я позначила конгруентність, саморегуляцію та мудрість не як вимоги чи критерії ефективності педагогічної професії, а лише як вектори, тобто напрями у професійному рефлексуванні та самовдосконаленні педагога. На мій погляд, вказані вектори, апелюють до трьох сфер функціонування психічного – особистісної (конгруентність), пізнавальної або когнітивної (мудрість) та поведінкової або діяльнісної (саморегуляція). Звичайно, що будь-яке розрізнення свідомості, особистості та діяльності в психології є певною абстракцією, що не описує життєдіяльність реального суб'єкта, проте в межах наукового аналізу подібна диференціація є досить прийнятною та загально визнаною.

Конгруентність. Конгруентність педагога, описана К.Р.Роджерсом, передбачає щирість, реальність та прозорість у взаємодії з учнями. Конгруентний вчитель усвідомлює власні почуття та своє ставлення до інших людей і проявляє себе таким, яким він є насправді [2]. Оскільки він приймає власні почуття, то не має потреби у приписуванні їх учням, що дозволяє йому бути більш об'єктивним. Зрозуміло, що подібне ставлення сприяє більш гармонійній педагогічній взаємодії, оскільки, вчитель, який сам виступає цілісною особистістю, демонструє приклад та створює передумови для формування цілісної особистості своїх учнів.

Навпаки, вчитель, що не розуміє власних потреб та почуттів – «не відповідає собі» – не здатен відрізнити власні проєкції від реальної поведінки учнів, а тому не може бути для них джерелом адекватного

зворотнього зв'язку. Отже, низька конгруентність вчителя не тільки провокує конфліктну взаємодію з учнями, але й заважає повноцінному формуванню певних особистісних рис учнів у процесі навчальної діяльності.

Саморегуляція. Рівень усвідомленої саморегуляції вчителя має дуже важливе значення, оскільки він не лише визначає ефективність певних навчальних заходів, організованих відповідно до вдало розподілених часу та зусиль, але й тому, що він, як свідчать А.Чікерінг та З.Гамсон, створює передумови для розвитку відповідного рівня саморегуляції учнів [3]. Саморегуляція вчителя безпосередньо стосується наступних параметрів:

- планування занять із детальним заглибленням у цілі, завдання, важливі ЗУНи, що мають бути сформовані та адекватне визначення необхідного для цього часу;

- вміння давати адекватний та швидкий зворотній зв'язок учням, щоб належним чином оцінити те, що вони знають і вказати на те, над чим вони мають ще попрацювати. Дуже важливо при цьому робити відповідне оцінювання саме в той час, коли учні найбільш до цього вмотивовані;

- усвідомлення як короткострокових, так і довгострокових перспектив засвоєння конкретного навчального матеріалу;

- вміння організувати навчальну ситуацію та вчасно помітити і вдало використати важливі «навчальні моменти», під час яких відбувається найбільш продуктивне навчання [3;4].

Мудрість педагога визначається рівнем його пізнавальних здібностей, когнітивного та метакогнітивного інтелекту та, водночас, його пізнавальною мотивацією, а також вмінням застосувати власні знання на практиці та навчити цьому своїх учнів. Достатньо поширеною є думка про те, що вчитель який припиняє вчитись, перестає бути гарним вчителем. Крім того, як переконливо свідчать Н.В.Грисенко та Е.Л.Носенко, відсутність невпинної пізнавальної мотивації є однією з головних детермінант емоційного вигорання педагогів [1].

Отже, підводячи підсумки, слід ще раз підкреслити, що такі психологічні орієнтири як конгруентність, саморегуляція та мудрість цілком правомірно можуть бути визначені як провідні напрямки професійного рефлексування та самовдосконалення педагогів, оскільки вони обумовлюють ефективність педагогічної праці та створюють передумови для гармонійного розвитку як особистості вчителя та учнів.

Література:

1. Грисенко Н.В. Роль позитивних цінностей і властивостей особистості у попередженні емоційного вигорання педагога: моногр. / Н.В.Грисенко, Е.Л.Носенко. – Д.: Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2012. – 164с.
2. Роджерс К.Р.Свобода учитися /К.Р.Роджерс. М.: Смысл, 2002. – 527 с.

3. Chickering A.W. Applying the Seven Principles for Good Practice in Undergraduate Education / A.W. Chickering, Z.F. Gamson// New Directions for Teaching and Learning. Number 47, Fall 1991. San Francisco: Jossey-Bass Inc.
4. Chickering A.W., Ehrmann S.C. Implementing the seven principles: Technology as lever / A.W. Chickering, S.C. Ehrmann // AAHE Bulletin, 1996, 49 (2), 3-6.